

ШКОЛСКО ПРАВО И АДМИНИСТРАЦИЈА

ПЛАН ИЗЛАГАЊА НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ

ДАН 26. МАРТ 2020. (ЧЕТВРТАК)

ИЗВОРИ ПРАВА

Појам извора права се одређује у материјалном и формалном смислу. Материјални се односи на чињенице из којих настаје право а формални на форму, облик изражавања правних норми. И под извором права се углавном мисли на овај формални облик у коме су садржане и изражене правне норме. Формални извори права се појављују или као стандардни - уобичајени за већину правних система (држава) или као нестандардни - само у појединим правним системима и државама. Ови стандардни извори права су углавном карактеристични за земље тзв. континенталног правног система а ови други нестандардни се углавном везују за земље англосаксонског правног система и правне традиције.

У стандардне изворе права спадају следећи општи правни акти који садрже у себи правне норме:

а) Устав. То је основни и највиши извор права јер из њега произилазе сви други општи акти и норме. То је формално - правни акт највише правне снаге, систематизован и кодификован јер се све његове норме налазе, груписане су на једном месту. Изузетно има и некодификованих устава састављених из више посебних правних аката највише правне снаге. Устав је формално-правни акт који садржи најопштије норме и начела али има и садржину на којој се односи и коју уређује. Та његова садржина се односи на организацију државне власти-државне органе, њихову надлежност и однос према грађанима а обухвата и права и слободе грађана која су бројна и разноврсна по свом предмету (лична, политичка, социјално-економска и културно-образовна).

б) Уставни закони су следећи извори права по важности и правној снази одмах испод устава. Они су виши од обичних закона и њима се уређује уставна материја односно они се односе на поједина уставна питања. Њима се или уређује неко важно уставно питање или се негде путем њих врше и уставне промене а најчешће се доносе као акт за спровођење устава.

в) Уставни амандмани су по снази одмах испод устава и уставних закона и то су, такође акти од уставног значаја и са уставном снагом. Њима се мења устав - то је уобичајена техника промене устава којом се устав или допуњује или мења.

г) Међународни уговори су све важнији извори права у свакој земљи - по снази одмах испод уставних аката а изнад обичних закона који морају да их поштују и са њима буду усаглашени. Међународни уговори се односе на материју људских права - то су разни

универзални, регионални и други акти који прокламују бројна и разноврсна права које државе - чланице УН-а имплементирају у своје унутрашње право.

д) Закони су важни извори права јер се њима конкретизују најопштије уставне одредбе и начела. Закони су општи правни акти који садрже опште норме које су обавезне за одређене опште правне ситуације. Закони су разноврсни по свом предмету, материји коју уређују и њих доноси законодавно тело - они који по делегацији - овлашћењу парламента могу да доносе и други органи - пре свега органи извршне власти (шеф државе или влада).

ђ) Општи акти извршне власти са законском снагом се појављују као извори права се појављују само у ретким приликама - ратним и ванредним. То су акти који замењују законе парламента или скупштине и важе само у тим изузетним приликама када уређују поједина законска питања уместо закона. То су уредбе са законском снагом које доноси влада или укази шефа државе и они важе само у тим ванредним приликама.

ж) Општи правни акти извршне власти не би у принципу требали да буду извори права јер извршна власт не уређује него извршава правне акте. Но, данас се ствари мењају да и извршна власт (пре свега влада) не само да се стара о спровођењу закона него својим уредбама (као закон) уређује многа питања и области пре свега из социјално-економске сфере живота. Тако се данас све више говори о уредбодавном законодавству које све више потискује оно законодавство и законе које доноси парламент.

з) Пословници парламента се данас појављују све више као извор права у земљама парламентарне демократије каква тежи да буде и наша Србија. Пословник је акт самоорганизовања; он уређује организацију и начин рада парламента и његових домова али и права и дужности посланика и тиме постаје важан акт који уређује важну правну материју и правна питања.

и) У земљама које имају уставне судове и њихове одлуке су индиректно важан извор права јер утичу на законе које доноси парламент. Наиме, уставни суд не доноси законе већ поништава неуставне закона и на тај начин утиче на правац законодавне активности парламента. Тим путем законодавац се придржава налога уставног суда и знајући за његове одлуке избегава да доноси законе које би овај касније поништавао. Тако се одлуке уставног суда индиректно појављују као извор права.

НЕСТАНДАРДНИ ИЗВОРИ ПРАВА

Ови извори права су карактеристични за земље које припадају англосаксонском правном систему и подручју.

Они се разликују од оних који доминирају у континенталном праву. У те специфичне изворе англосаксонског права спадају:

а) Судске одлуке - прецедента. У принципу судови примењују право на појединачне правне ситуације или спорове које решавају и њихови, судски акти су појединачни и важе само за конкретни спор. То је одлука континенталног права али не и англосаксонског где одлука суда која решава конкретни спор добија снагу општеобавезујућег правила - прецедента који се примењује на све спорове исте врсте. Дакле судови, када поступају у решавању спорова једне врсте се придржавају прецедента као обавезујућег правила па се тако једна конкретна судска одлука појављује као опште правило које важи за све случајеве једне врсте.

б) Обичаји и конвенције

То су неписана правила понашања која имају посебан значај у енглеској правној традицији и прекси.

Енглези су доста привржени обичајима као неписаним правилима понашања тако да многа правна питања су уређена њима. Обичаји настају на основу дуготрајног понављања одређеног понашања кроз дуг временски период тако да то у свести грађана изазива обавезност њиховог поштовања. Слично обичајима у енглеској правној традицији се примењују и конвенције као неписана правила којима се уређује функционисања најважнијих институција енглеске парламентарне демократије. Наиме најважнија правила везана за рад нпр. монархија, владе и њиховог међусобног односа су неписана и она су део енглеске дуговековне политичке традиције и конзервативизма.